

gestelde 'economische' vragen, weigerden antwoord op de 'militaire', en onderstreepten vooral dat als teken van goede wil de internering van de Duitsers in Indië beëindigd moest worden. Idenburg en Ramaer deelden van hun kant mee dat het gouvernement niet verder wilde gaan dan de 'ongevaarlijke' Duitse vrouwen en de kinderen te laten vertrekken en dat op de toestanden in de interneringskampen niets meer aan te merken viel. Op 10 januari keerden Jongejan en Boerstra naar Tokio terug. Zij brachten er rapport uit aan de Duitse ambassadeur, aan wie zij meedeelden hoe het er met de geïnterneerden voorstond; zij voegden daaraan toe dat, naar hun persoonlijke mening, van Starkenborgh 'ernsthaft' de mogelijkheid overwoog, alle geïnterneerden in de gelegenheid te stellen, Indië te verlaten.<sup>1</sup> Die toevoeging welke pure fantasie was (Idenburg en Ramaer hadden niets van dien aard gezegd), was een poging, het nemen van nieuwe gijzelaars in bezet gebied te voorkomen – het *Reichskommissariat* had in oktober aan Jongejan en Boerstra, vóór hun vertrek uit Den Haag, meegedeeld dat enkele duizenden Nederlanders op de nominatie stonden om, als Indië niet toegaf, opgepakt te worden.

Eind januari begonnen Jongejan en Boerstra aan hun terugreis en bijna vier weken later bevonden zij zich weer in Den Haag.

Nu was, gelijk eerder weergegeven, in de 'tweede groep' vragen bij hen geïnformeerd: 'Bestaan mogelijkheden [tot] scheppen contact van vooraanstaande betrouwbare personen met regering Londen?' Daaromtrent stond in het door Idenburg en Ramaer in Batavia uitgebracht rapport<sup>2</sup>: 'De heren konden geen weg aangeven, waarlangs contact zou worden verkregen . . . Zij achten evenwel een zeker contact met medeweten van de Duitse overheid op neutraal gebied, bijv. Zweden, niet geheel onmogelijk.' Met medeweten van de Duitse overheid! Dat was geen contact waarop, om slechts dezen te noemen, de koningin en Gerbrandy ooit zouden ingaan. Maar Jongejan en Boerstra die vóór alles het nemen van nieuwe represailles in bezet gebied wilden voorkomen, meenden dat zij dat contact moesten trachten te leggen – het beste leek hun dat zij zich daartoe naar Lissabon zouden begeven waar zij zich, zoals zij in Tokio bij Pabst gedaan hadden, bij de Nederlandse gezant zouden melden. Dat werd met het *Reichskommissariat* besproken; het *Reichskommissariat* moest immers voor de nodige visa zorgen.

★

<sup>1</sup> Telegram, 19 jan. 1941, van de Duitse ambassadeur te Tokio aan het *Auswärtige Amt* (a.v., p. 311). <sup>2</sup> Uittreksel: a.v., p. 304-09.